نشریه علمی روانشناسی فرهنگی
(Cultural Psychology)

روان‌شناسی فرهنگی

دوفصلنامهٔ علمی، پژوهشکدهٔ تحقیق و توسعهٔ علوم انسانی (سمت)
دورهٔ ۹، شمارهٔ ۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۴
شاپا چاپی: ۲۵۸۸-۷۲۱۱
شاپا الکترونیکی: ۶۳۸۸ ـ ۲۶۷۶

مولفه‌های مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی: یک مرور چتری

ناصر حیدری[۱] ✉، مهدی زارع بهرام‌آبادی[۲]، کیومرث فرحبخش[۳]، محمد عسگری[۴]

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. **نویسنده مسئول:** dr.naserheydari1012@gmail.com
۲. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
۳. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
۴. دانشیار، گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

تاریخ‌ها:
دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۲۰
پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۴

واژگان کلیدی:
پیشگیری
سواد دیجیتال
قلدری مجازی
نوجوانان
مرور چتری

چکیده

قلدری مجازی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین تهدیدهای فضای آنلاین برای نوجوانان شناخته می‌شود و می‌تواند پیامدهای روانی و اجتماعی متعددی از جمله اضطراب، افسردگی، کاهش عزت‌نفس، افت عملکرد تحصیلی و مشکلات سازگاری اجتماعی به همراه داشته‌باشد. این مطالعه با هدف شناسایی و طبقه‌بندی مؤلفه‌های مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی انجام شد. جستجوی مرورهای نظام‌مند و فراتحلیل‌های مرتبط با پیشگیری یا کاهش قلدری مجازی در نوجوانان، با استفاده از مرور چتری، در پایگاه‌های PubMed، Scopus و ScienceDirect صورت گرفته‌است. جستجوی مقالات شامل، مقالات انگلیسی در بازه زمانی سال ۲۰۲۱ تا می ۲۰۲۶ بودند. در مرحله اول ۳۹۹ مقاله وارد فرایند غربالگری شد. در مرحله بعد، متن کامل ۱۶ مقاله بررسی و پس از آن، ۱۰ مقاله مروری با دستورالعمل معیار پریزما، تحلیل گردید. داده‌های استخراج‌شده شامل ویژگی‌های کلی مطالعات و مؤلفه‌های مداخلات بود. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های به‌دست‌آمده در پنج سطح اصلی شامل مؤلفه‌های دانش‌افزایی، هیجانی، شناختی، رفتاری و سرمایه‌های روان‌شناختی قابل طبقه‌بندی هستند و مراقبت از دانش آموزان در برابر پیامدهای زیان بار قلدری مجازی مستلزم اتخاذ رویکردی جامع، نظام مند و چندلایه با درگیر کردن نظام های خانواده و مدرسه است. این مؤلفه‌ها شامل مجموعه‌ای از مهارت‌ها و توانمندی‌هایی هستند که به افزایش آگاهی نوجوانان، تقویت توانایی‌های هیجانی و شناختی، بهبود رفتارهای مقابله‌ای و ارتقای منابع روان‌شناختی آنان در مواجهه با قلدری مجازی کمک می‌کنند.

استناد: حیدری، ناصر، زارع بهرام‌آبادی، مهدی، فرحبخش، کیومرث، عسگری، محمد (۱۴۰۴). مولفه‌های مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی: یک مرور چتری، *روان‌شناسی فرهنگی*، ۹(۲). ۲۱۱ـ۲۲۸.

https://doi.org/10.30487/jcp.2026.590984.1926

۱۴۰۴/۲۰۲۶ نویسنده(گان). این مقاله یک اثر دسترسی آزاد است که تحت مجوز CC BY 4.0 منتشر شده است. استناد و انتشار مجدد این اثر با ذکر منبع درست مجاز است. منتشرشده توسط نشریه روان‌شناسی فرهنگی (سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در علوم انسانی (سمت)).

Cultural Psychology

Vol. 9, Issue 2
Autumn 2025 & Winter 2026
Print ISSN: 2676-6388
Online ISSN: 2676-6388

نشریه علمی روانشناسی فرهنگی
(Cultural Psychology)

Components of Protecting Students Against Cyberbullying: An Umbrella Review

Naser Heydari[1] ✉, Mahdi Zare bahramabadi[2], Kiomars Farahbakhsh[3], Mohammad Asgari[4]

1. ....., Tehran, Iran.
   Corresponding Author: naser.1012@yahoo.com
2. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
3. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
4. Associate Professor, Department of Assessment and Measurement, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Article Info

History
Received: November 11, 2025
Accepted: February 23, 2026

Keywords
Prevention
Digital Literacy
Cyberbullying
Adolescents
Umbrella Review

Abstract

Cyberbullying is one of the most significant online threats to adolescents and is associated with adverse psychological and social outcomes, including anxiety, depression, low self-esteem, poor academic performance, and social adjustment difficulties. This study aimed to identify and classify the key components of protecting students against cyberbullying. An umbrella review was conducted by searching for systematic reviews and meta-analyses on the prevention or reduction of cyberbullying among adolescents in the PubMed, Scopus, and ScienceDirect databases. English-language studies published between 2021 and May 2026 were eligible. A total of 399 records were initially identified and screened. Sixteen studies underwent full-text assessment, and 10 review studies were ultimately included in the final analysis following the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) guidelines.Extracted data included the general characteristics of the studies and the intervention components. The identified components were classified into five major domains: knowledge enhancement, emotional, cognitive, behavioral, and psychological capital. The findings also indicated that protecting students from the harmful consequences of cyberbullying requires a comprehensive, systematic, and multilevel approach involving both family and school systems.The identified components encompass the knowledge, skills, and competencies needed to enhance adolescents' awareness, strengthen their emotional and cognitive abilities, improve adaptive coping behaviors, and foster psychological resources for dealing with cyberbullying. These findings provide an evidence-based framework for developing comprehensive interventions to protect students from cyberbullying.

Citation: Heydari, N., Zare bahramabadi, M., Farahbakhsh, K., & Asgari, M. (2026). Components of Protecting Students Against Cyberbullying: An Umbrella Review. *Cultural Psychology*, *9*(2), 211-228.
https://doi.org/10.30487/jcp.2026.590984.1926

2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under CC BY 4.0. Reuse and distribution are permitted with proper citation. Published by Cultural Psychology (Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT)).

مقدمه

گسترش روزافزون فناوری‌های ارتباطی و نفوذ گسترده اینترنت، کیفیت تعاملات اجتماعی نوجوانان را دگرگون کرد (Ray et al, 2024; Wait & Slater, 2025; Popovic & Vejmelka, 2026; Vandegroeo et al, 2026; Torun et al, 2026).

اشکال نوپدید ارتباط آنلاین، اگرچه فرصت‌های فراوانی را برای یادگیری، تعامل و مشارکت اجتماعی فراهم کرده‌است (Milkovich et al, 2026) اما زمینه‌ساز بروز طیف وسیعی از رفتارهای آسیب‌زا نیز بوده است (Liuet al, 2025; Ziegel et al, 2025; Zhang & Xiang, 2026; Wang et al, 2026; Peng et al, 2026; Kass et al, 2025; Ferreira et al, 2026; Conway et al. 2026; Shen et al, 2026). قلدری مجازی[1] یکی از شاخص‌ترین رفتارهای آسیب‌زای برخط است (جکسون[2] و همکاران، ۲۰۲۵) که توجه پژوهشگران بسیاری را در این دو دهه‌ی اخیر به خود معطوف داشته‌است (Li et al, 2024; Daily et al, 2025). قلدری مجازی به رفتارهای عمدی، تکرارشونده و آسیب‌زا در بسترهای دیجیتال اشاره دارد که با هدف آزار، تهدید، تحقیر یا حذف اجتماعی فرد دیگر انجام می‌شود (Ray et al, 2024; Draganic et al 2024). این نوع قلدری می‌تواند از طریق پیام‌های توهین آمیز، انتشار شایعات، افشای اطلاعات خصوصی، ایجاد حساب‌های جعلی، طرد اجتماعی در فضای برخط و اشکال دیگر بروز یابد(Grover & Raju, 2023). باتوجه به ویژگی‌های خاص فضای مجازی از جمله حضور ناشناس[3] در فضای برخط، دسترسی دائم به قربانی و امکان انتشار سریع و گسترده محتوای آزاردهنده، قلدری مجازی به مسئله‌ای فراگیر و پیچیده تبدیل شده‌است (Chicote et al, 2024) به‌نحوی‌که آثار آن اغلب گسترده‌تر و ماندگارتر از قلدری سنتی[4] است (Yang et al, 2026).

نوجوانان به‌واسطه بحران‌های نوجوانی، اعم از هویت‌یابی، نسبت به پذیرش اجتماعی و تعامل با همسالان حساسیت بیشتری دارند(Antia et al, 2020; Wang & Jiang, 2026; ; Torun et al, 2026)، این امر نوجوانان را به‌عنوان گروهی از کاربران فعال فضای مجازی، در برابر قلدری مجازی آسیب‌پذیرتر می‌کند(Blanca et al, 2026). بر اساس شواهد پژوهشی، تجربه قلدری مجازی، پیامدهای قابل‌توجهی از جمله اضطراب (Giumetti et al, 2026; Li et al, 2026; Theriault et al, 2025) افسردگی (Hiller et al, 2026; Casana et al, 2025) کاهش عزت‌نفس (Draganic et al 2024; Vizcaino et al, 2023) (منظور، صادق و بیگ[5]، ۲۰۲۶)، باورهای ناکارآمد نسبت به ظاهر، افت عملکرد تحصیلی (Giumetti et al, 2026)، اختلال‌های روان‌تنی(Cambaz, 2025)، استعمال دخانیات، سوءمصرف مواد (Richardson et al, 2026, 2026)، در موارد شدیدتر، افکار و رفتارهای آسیب‌رسان (Bird et al, 2026) را برای قربانیان به همراه دارد. همچنین احتمال آنکه قربانیان قلدری مجازی در موقعیت‌های آتی در ارتکاب قلدری مجازی مشارکت کنند (Odewumi & Jones, 2026; Shuhui et al, 2025) و یا در مواجهه با رفتار قلدری نسبت به دیگران، منفعلانه برخورد کنند (Chen et al, 2025) بیشتر است و این تداوم چرخه قلدری مجازی را تشدید می‌کند.

بنابراین تلاش برای واکاوی ابعاد پدیده قلدری مجازی با هدف طراحی و اجرای مداخلات کارآمد، ضرورتی انکارناپذیر است (Mekonnen et al, 2026; Bozdag et al, 2026; Li et al. 2026) که علاوه‌بر ارتقا و بهبود سلامت روان و بهزیستی نوجوانان، زمینه را برای پیشگیری از وقوع قلدری مجازی و تجربه پدیده قربانی مجازی فراهم می‌آورد (Nugroho et al, 2025; Bai et al, 2026; Popovic & Vejmelka, 2026).

مداخلات قلدری مجازی سطوح مختلفی از فرد، خانواده، مدرسه و جامعه را هدف قرار می‌دهند و در غالب برنامه‌های متنوعی از جمله برنامه‌های ارتقای سواد دیجیتال (Tao et al, 2026; Vo et al, 2026)، تقویت مهارت‌های

1. cyberbullying
2. Jackson
3. anonynity
4. bullying
5. Manzoor, Sadiq & Baig

مقابله‌ای(Tokgoz et al, 2026)، مهارت‌های تنظیم هیجان (Li et al, 2026)، آموزش همدلی (Ferreira et al, 2021; Salem et al, 2023) ارائه می‌شوند. مداخلات قلدری مجازی در صورتی کارایی بهینه خواهند داشت که با یک رویکرد یکپارچه و با مشارکت تمام ذی‌نفعان به اجرا درآیند (Pyzalski et al, 2022; Dailey & Roche, 2025)؛ به‌نحوی‌که هم‌سو با آگاه‌سازی نوجوانان، به‌عنوان عاملان و قربانیان بالقوه، امکان توانمندسازی والدین برای نظارت همدلانه، ارتقای ظرفیت مدارس برای مدیریت بحران و بهبود سیاست‌های کلان جامعه برای ایجاد فضای دیجیتالی امن را محقق سازد. حرکت در این مسیر مستلزم غنای دانش در حوزه مداخلات و آگاهی از شکاف‌های مداخلاتی است.

پژوهشگران بسیاری با مرور نظام‌مند یافته‌های پژوهشی، مؤلفه‌های مراقبت و مداخلات موجود را متناسب با اشتراک در رویکرد مداخلاتی، مولفه هدف، مسیر ارائه مداخله و یا مخاطب دریافت‌کننده مداخله، دسته‌بندی کرده‌اند و بینشی بالاتر از سطح دانش موجود ارائه کرده‌اند (Wang & Jiang, 2023; Rusillo et al, 2024; Shi et al, 2025). یافته‌های حاصل از مرورهای نظام‌مند مبنای ارزشمندی است اما پاسخگوی دغدغه دستیابی به دیدگاه کل‌نگر و چندبعدی نیست؛ ازاین رو پژوهش حاضر، با شناسایی نقاط قوتمولفه‌ها مدل‌های موجود و نقدمولفه‌ها رویکردهای تک‌بعدی از طریق مرور چتری، مسیر را برای دستیابی به یک چارچوب معیار و عملیاتی هموار ساخته تا ضمن دستیابی به یک چارچوب یکپارچه، مؤلفه‌های اصلی مراقبت از دانش‌آموزان نوجوان در برابر قلدری مجازی استخراج شود و به متخصصان و سیاست‌گذاران آموزش و پرورش کمک کند با استفاده از نتایج این مطالعه گام‌های مؤثرتری در راستای تأمین امنیت نوجوانان در برابر پدیده قلدری مجازی بردارند. بنابراین مطالعه حاضر در پی آن است که با تلفیق مرورهای نظام‌مند پیشین به این پرسش‌ها پاسخ دهد: ۱) مؤلفه‌های مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی کدام‌اند؟ ۲) چه سطوحی از نظام مراقبت در برابر قلدری مجازی در مداخلات فعلی مغفول مانده‌اند؟ ۳) مسیرهای موجود مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی کدام است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر، یک مرور چتری است که بر اساس دستورالعمل‌های معیار پریزما انجام شده‌است. مرور چتری یک روش صریح و نظام‌مند برای جست‌وجو و شناسایی مرورهای نظام‌مند مرتبط با پرسش‌های پژوهش در یک حوزه موضوعی خاص و استخراج و تحلیل یافته‌های مطالعات نظام‌مند اولیه است (عبدالطیف[1] و همکاران، ۲۰۲۵).

مطابق دستورالعمل کوکران ویژگی‌های یک مرور چتری عبارتند از: ۱. هدف پژوهشی مشخص برای پاسخ به یک پرسش پژوهشی خاص ۲. جستجو و گنجاندن صرف مرورهای نظام‌مند (بافراتحلیل یا بدون فراتحلیل) ۳. اتخاذ روش‌تکرارپذیر برای شناسایی مرورهای نظام‌مند ۴. جمع‌آوری، تحلیل و ارائه ویژگی‌های توصیفی مرورهای نظام‌مند ۵. تحلیل یافته‌ها، متناسب با هدف و پرسش‌های پژوهشی مولفه‌ها خاص مولفه‌ها مرور چتری. در بخش پیش‌رو، پس از شرح فرآیند جستجو، معیارهای ورود و خروج، غربال اولیه و ثانویه مطالعات نظام‌مند، داده‌های استخراج‌شده تحلیل شده‌اند.

راهبرد جستجو

جستجوی جامع در سه پایگاه داده معتبر علمی پاب‌مد[2]، اسکوپوس[3]، ساینس دایرکت[1] انجام شد. راهبرد جستجو با استفاده از کلیدواژه‌های مرتبط با قلدری مجازی، نوجوانان و مداخلات، طراحی گردید. برای به حداکثر رساندن پوشش

1. abdellatif
2. PubMed
3. Scopus

مقالات از عملگرهای بولین استفاده شد. از میان ۴۴۸ مقاله شناسایی شده در این سه پایگاه، ۳۹۹ مقاله وارد فرایند غربالگری عنوان و چکیده شد. عبارت جستجوی نهایی بدین صورت بود:

("cyberbullying" OR "online bullying") AND ("prevention" OR "protection" OR "intervention" OR "supervision" OR "care" OR "support") AND ("adolescents")

همچنین محدوده زمانی جستجو از سال ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۶ بود و مقالات به مقاله‌های مروری و زبان انگلیسی محدود شد.

معیارهای پذیرش

مقالات بازیابی‌شده در مرحله جستجو برای پذیرش در فرآیند غربال اولیه می‌بایست:

۱. از نوع مرورهای نظام‌مند و فراتحلیل‌ها باشند.
۲. جامعه هدف مطالعات نوجوانان/ دانش‌آموزان دوره اول و یا دوم دبیرستان باشند.
۳. هدف مداخلات مرورهای نظام‌مند پیشگیری و یا کاهش قلدری باشند.
۴. مولفه‌های هدف که روند پیشگیری از قلدری مجازی از طریق آن انجام شده‌است، گزارش شده باشند.
۵. مقالات به زبان انگلیسی منتشر شده باشند.
۶. مقالات در بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ماه می ۲۰۲۶ منتشر شده باشند.

فرآیند غربالگری و انتخاب مطالعات:

فرآیند انتخاب مطالعات در دو مرحله و در نرم‌افزار رایان انجام شد. در مرحله غربال اولیه، دو پژوهشگر، عناوین و چکیده تمامی مقالات بازیابی‌شده را به‌طور مستقل بررسی کردند بعد از پذیرش مقالات مرتبط، در پایان این مرحله یک جلسه به حل‌و فصل موارد عدم‌توافق بین پژوهشگران اختصاص یافت. در مرحله غربال تمام‌متن، دو پژوهشگر، متن کامل مقالاتی که در مرحله اول پذیرفته شده بودند، را به‌دقت مطالعه کردند و مقالاتی که مولفه‌های هدف مداخلات در آنها گزارش نشده بود از فرآیند مرور حذف گردید. در نهایت ۱۰ مقاله تحلیل شدند. در فلوچارت استاندارد پریزما (تصویر ۱)، روند شناسایی، غربالگری و انتخاب مطالعات مرجع به‌صورت نمودار شرح داده شده‌است.

استخراج داده‌ها و تحلیل مولفه‌ها

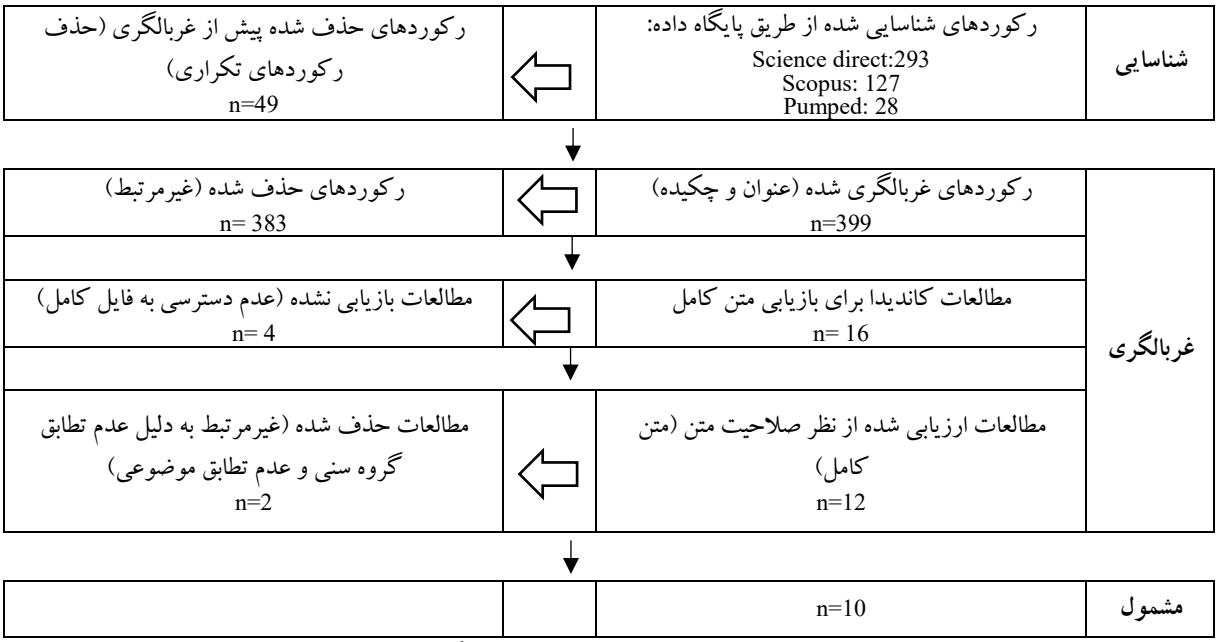
داده‌های حاصل از مطالعات مروری، با استفاده از روش های مرور چتری انجام شد. برای تضمین شفافیت، تکرارپذیری و کاهش سوگیری فرایند، مراحل مرور بر اساس دستورالعمل پریزما[2] انجام گردید. در گام اول بر اساس راهبردهای جستجو، مطالعات مروری از پایگاه‌های داده گردآوری شد. در گام بعدی پس از حذف موارد تکراری، غربالگری چکیده و عنوان، انجام و منابع اولیه استخراج شد. برای کاهش سوگیری در غربالگری، این فرایند با کمک هوش مصنوعی رایان[3] انجام شد. این هوش مصنوعی از الگوریتم های یادگیری ماشین استفاده می‌کند که به صورت تکراری از تصمیمات ورود و خروج داوران یاد می‌گیرند تا ارتباط سوابق غربالگری نشده را پیش بینی کنند. در ادامه و براساس معیارهای خروج ۱) منابع مربوط به وبلاگ‌ها یا پست‌های شبکه‌های اجتماعی؛ ۲) منابعی که فاقد امکان دسترسی به متن کامل بود؛ ۳) اسنادی که بر اساس ارزیابی کیفیت با استفاده از ابزار

1. Science direct
2. Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA)
3. Rayyan AI

AMSTAR-2 نمره پایینی دریافت کردند، بر اساس راهنمای رسمی این ابزار (Shi et al, 2025)، مرورهایی که در بیش از یک حوزه‌ی انتقادی دارای نقص جدّی بودند یا امتیاز بسیار پایین دریافت کردند، از تحلیل حذف شدند. در نهایت پس از غربالگری متن کامل برای مقالات حائز شرایط، داده‌ها در دوسطح عمومی و اختصاصی استخراج شدند. داده‌های سطح عمومی شامل: مشخصات نویسنده، سال انتشار مرور، تعداد مقالات مشمول در مرور و ویژگی خاص مداخلات مرور بود (جدول ۱) و داده‌های سطح اختصاصی شامل: پوشش زمانی مرور، نوع مداخله، رسانه ارائه مداخله، مخاطب مداخله و مولفه‌ها/ مهارت‌های هدف بود (جدول ۲). در مرحله تحلیل برای پاسخ به سؤال پژوهش، داده‌های سطح اختصاصی براساس سطوح بوم‌شناسی (فردی، خانواده، مدرسه، جامعه) دسته‌بندی شدند تا در نهایت تصویری یکپارچه از ساختار مداخلاتی موجود حاصل شود.

جدول ۱ داده‌های سطح عمومی

	نویسندگان	سال انتشار	تعداد مقالات مشمول	ویژگی خاص مداخلات مرور
۱	Zhang et al	۲۰۲۶	۳۴	مداخلات مبتنی بر بازی‌های آموزشی
۲	Serritella et al	۲۰۲۵	۶۵	مداخلات مبتنی بر فناوری
۳	Wang & Jiang	۲۰۲۲	۱۱	مداخلات والد-محور
۴	Kurnaz & Kocturk	۲۰۲۵	۳۰	اثربخشی مداخلات قلدری‌مجازی نوجوانان
۵	Shi et al	۲۰۲۵	۴۴	مداخلات مدرسه‌مبنا
۶	Rusillo-Magdaleno et al	۲۰۲۴	۲۹	مداخلات مبتنی بر فعالیت ورزشی
۷	Chen et al	۲۰۲۲	۱۶	اثربخشی مداخلات سلامت دیجیتال
۸	Kamaruddin et al	۲۰۲۳	۱۱	مداخلات کاهش ارتکاب قلدری مجازی
۹	Tozzo et al	۲۰۲۲	۲۹	راهکارهای آموزشی با محوریت مدرسه-خانواده
۱۰	Marin-balcazar & Guman	۲۰۲۲	۸۳	راهکارهای مداخلاتی قلدری و قلدری‌مجازی



تصویر ۱ پریزما (شناسایی مطالعات از طریق پایگاه های داده)

جدول ۲ داده‌های سطح تخصصی

	نویسندگان	پوشش زمانی	مداخله	رسانه ارائه مداخله	مخاطب	مولفه‌ها/ مهارت‌های هدف
۱	Zhang et al	۲۰۰۰-۲۰۲۵	طراحی برنامه‌های کاربردی تعاملی با هدف دستیابی به محتوای آموزشی	موبایل، وب‌سایت، رایانه خانگی	نوجوان	تفسیر تاملی هیجانات، مهارت‌های هیجانی، درک و دریافت احساس دیگران
۲	Serritella et al	۱۹۹۶-۲۰۲۳	هدف قراردادن رفتارهای قلدری (سنتی، مجازی) با استفاده از انواع ابزارهای فناورانه	استفاده از هوش مصنوعی، واقعیت مجازی، بازی‌های جدی، ربات گفتگو، دوره‌های آنلاین (متناسب با سال اجرای پژوهش)	نوجوان	امنیت آنلاین، همدلی با قربانی، یادگیری مهارت‌های مواجهه، مهارت‌های زندگی، مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های مواجهه با نزاع، تغییر رفتارهای تماشاگران و ایجاد استدلال اخلاقی در آنان ، خودکارآمدی برای مداخله، رفتارهای طلب کمک، تاب‌آوری دربرابر قلدری مجازی، نگرش‌سازی، سواد آنلاین، هنجارهای اجتماعی
۳	Wang & Jiang	۲۰۱۲-۲۰۲۱	اجرای کارگاه‌های آموزشی و آگاه‌سازی از طریق مدرسه برای والدین	برنامه‌های آنلاین، آموزش‌های ویدیویی، سخنرانی، کارگاه‌های آموزشی، کارگاه‌های مشارکتی والدین و نوجوانان	والدین	کسب دانش امنیت و خطر در اینترنت و شایستگی مواجهه با آن، نگرش نسبت به قلدری مجازی و هنجارها، کنترل رفتاری ادراک‌شده، همدلی، ایجاد آگاهی نسبت به مداخلات قلدری مجازی در مدرسه
۴	Kurnaz & Kocturk	۲۰۱۲-۲۰۲۳	–	۱۰ جلسه برنامه مداخلاتی	نوجوان	–
۵	Shi et al	۲۰۱۲-۲۰۲۴	–	حضوری / آنلاین	نوجوان	خودتنظیمی، خودآگاهی، مهارت‌های ارتباط، تصمیم‌گیری، دانش قلدری مجازی
۶	Rusillo-Magdaleno et al	۲۰۱۳-۲۰۲۴	فعالیت ورزشی (بسته به نوع مداخله، قبل، حین و بعد از ساعت مدرسه)	اجرای برنامه‌های ورزشی مختلف (پیاده‌روی، ایروبیک، بازی‌های گروهی، هنرهای رزمی)	نوجوان	–
۷	Chen et al	۲۰۰۰-۲۰۲۱	ارائه محتوا با استفاده از امکانات فناورانه.	بازی‌های آنلاین، گروه‌های در بستر فضای مجازی، وب، ویدیو، برنامه‌های کامپیوتری	نوجوان	همدلی، بهینه‌سازی نگرش، افزایش دانش، بهبود عزت‌نفس، مهارت‌های مقابله

ادامهٔ جدول ۲ داده‌های سطح تخصصی

	نویسندگان	پوشش زمانی	مداخله	رسانه ارائه مداخله	مخاطب	مولفه‌ها/ مهارت‌های هدف
۸	Kamaruddin et al	۲۰۲۲-۱۹۹۵	مداخلات ویژه کاهش ارتکاب قلدری مجازی و کاهش قربانیان.	بازی دیجیتال، آموزش مهارت، مداخلات مدرسه‌مبنا، دوره‌های آنلاین، تمرین‌های ذهن‌آگاهی	نوجوان	آموزش شهروندی دیجیتال، نگرش‌سازی و افزایش آگاهی، ذهن‌آگاهی
۹	Tozzo et al	۲۰۲۲-۲۰۱۷	الف. راهکارهای آموزشی ویژه مدارس یا خانواده‌ها ب. راهکارهای فناورانه ج. راهکارهای ترکیبی د. سایر	جلسات آموزشی حضوری، دروه‌های آنلاین، برنامه‌های کاربردی،	نوجوان/ والدین/ معلمان	تفکر نقاد، آگاه‌سازی نسبت به موضوع قلدری مجازی و خطرات آن، راهکارهای حل مسئله، همدلی، راهکارهای مواجهه، مهارت‌های هیجانی، مهارت بازاندیشی نسبت به رفتارها و نگرش، کاهش عوامل خطر.
۱۰	Marin-balcazar & Guman	۲۰۲۲-۲۰۰۶	–	فضای مجازی، بازی‌های آنلاین، وب‌سایت، ویدیو کنفرانس.	–	مهارت‌های هیجانی، مهارت‌های مواجهه، ارتقای آگاهی، آموزهای روان‌شناختی.

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که حفاظت از دانش‌آموزان در برابر پیامدهای زیان‌بار قلدری مجازی، مستلزم اتخاذ رویکردی جامع، نظام‌مند و چندلایه است. هرچند در اغلب مداخلات، نوجوانان مخاطب اصلی به شمار می‌آمدند، اما در برخی از برنامه‌ها برای والدین و معلمان نیز به‌طور مستقل نقش‌ها و مداخلات مشخصی پیش‌بینی شده بود. از نظر شیوه ارائه، مداخلات شناسایی‌شده در دو دسته کلی فناوری‌محور و آموزش‌محور قرار گرفتند. مداخلات فناوری‌محور، متناسب با روند تحول ابزارهای دیجیتال، دامنه‌ای از رسانه‌های ساده‌تر مانند فیلم‌های ویدئویی و محتوای چندرسانه‌ای تا قالب‌های تعاملی‌تر نظیر بازی‌های آنلاین آموزشی، برنامه‌های دیجیتال و در برخی موارد کاربردهای مبتنی بر هوش مصنوعی را دربرمی‌گرفتند (Serritella et al, 2025). در مقابل، مداخلات آموزش‌محور عمدتاً از طریق کارگاه‌های آموزشی، جلسات گروهی، برنامه‌های مشارکتی و فعالیت‌های کلاسی اجرا می‌شدند (Wang & Jiang, 2023). این تنوع در شیوه‌های ارائه، نشان می‌دهد که ادبیات مداخله‌ای قلدری مجازی، در سال‌های اخیر به‌سمت بهره‌گیری از ابزارهای متناسب با زیست دیجیتال نوجوانان حرکت کرده‌است، هرچند آموزش چهره‌به‌چهره و مشارکتی همچنان جایگاه خود را حفظ کرده‌است.

مؤلفه‌های مراقبت و پیشگیری از قلدری مجازی را می‌توان در قالب پنج سطح اصلی اما درهم‌تنیده دسته‌بندی کرد که نوجوانان را در برابر تهدیدهای فضای مجازی مصون می‌سازد. این پنج سطح عبارتند از: مهارت‌های هیجانی، مهارت‌های شناختی، مهارت‌های رفتاری، آموزش و دانش‌افزایی و سرمایه‌های روان‌شناختی (جدول ۳). مولفه‌های سطح مهارت‌های هیجانی، تفسیر تاملی هیجانات، درک و دریافت احساس دیگران و همدلی است. مولفه‌های سطح

مهارت‌های شناختی، استدلال اخلاقی، مهارت تصمیم‌گیری، تفکر نقاد، راهکارهای حل مسئله و مهارت بازاندیشی است. در سطح مهارت‌های رفتاری مولفه‌های توانایی مقابله با خطر و طلب کمک، کنش پویای شاهد و توانایی کنترل رفتار در مداخلات مشهود بود. مولفه‌های سطح آموزش و دانش‌افزایی ایجاد سواد آنلاین و شناخت ابعاد قلدری مجازی و تغییر و بهینه‌سازی نگرش و دانش موجود را پوشش داد. در سطح سرمایه‌های روان‌شناختی، مفاهیم خودآگاهی، ذهن‌آگاهی، عزت‌نفس، خودتنظیمی و تاب‌آوری نمایان شد.

جدول ۳ مؤلفه های مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی

مؤلفه های اصلی	مولفه‌ها و مهارت های کلیدی
مهارت های هیجانی	تفسیر تأملی هیجانات، درک و دریافت احساس دیگران، همدلی.
مهارت های شناختی	استدلال اخلاقی، مهارت تصمیم‌گیری، تفکر نقاد، راهکارهای حل مسئله، مهارت بازاندیشی.
مهارت های رفتاری	توانایی مقابله با خطر و طلب کمک، کنش پویای شاهد، توانایی کنترل رفتار.
آموزش و دانش افزایی	ایجاد سواد آنلاین، شناخت ابعاد قلدری مجازی، تغییر و بهینه‌سازی نگرش و دانش موجود.
سرمایه های روانشناختی	خودآگاهی، ذهن‌آگاهی، عزت‌نفس، خودتنظیمی، تاب‌آوری.

جدول ۵ بستر و شیوه ارائه مداخلات مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی

بستر و شیوه ارائه مداخلات	مداخلات کلیدی
مداخلات فناوری محور	فیلم‌های ویدئویی، محتوای چندرسانه‌ای، بازی‌های آنلاین آموزشی، اپلیکیشن‌های دیجیتال و کاربردهای مبتنی بر هوش مصنوعی.
مداخلات آموزش محور	کارگاه‌های آموزشی، جلسات گروهی، برنامه‌های مشارکتی و فعالیت‌های کلاسی.



تصویر ۲ مؤلفه های مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی

بحث

مؤلفه های مراقبت در برابر قلدری مجازی کدام اند؟

مطابق با مولفه‌های بدست‌آمده از این مرور چتری، مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی، یک پدیده تک‌ساحتی نیست که بتوان آن را در قاب چند مهارت منفرد تصویر کرد، بلکه مستلزم یک مداخله جامع، چندسطحی و بوم‌شناختی است. تصویر نهایی مؤلفه‌های هدف نشان‌دهنده آن است که پیشگیری و مراقبت مؤثر، بر شبکه‌ای از ظرفیت‌های درهم‌تنیده استوار است که در پنج شاخه اصلی مولفه‌ها مهارت‌های هیجانی، مهارت‌های شناختی، مهارت‌های رفتاری، آموزش و دانش‌افزایی، و سرمایه‌های روان‌شناختی سازمان می‌یابد. این یافته با ادبیات جدید این حوزه هم‌راستا است که قلدری مجازی را نه صرفاً یک رفتار مسئله‌ساز فردی، بلکه محصول تعامل ویژگی‌های فردی، روابط بین‌فردی، زمینه مدرسه‌ای و بستر دیجیتال می‌داند (Pyzalski et al, 2022; Dailey & Roche, 2025).

آموزش و دانش‌افزایی همچنان یکی از رایج‌ترین مسیرهای مداخله است. مؤلفه‌هایی همچون سواد آنلاین، شناخت ابعاد و مصادیق قلدری مجازی و اصلاح نگرش‌ها و باورهای نادرست، در بسیاری از مرورها دیده شد (Wang & Jiang, 2023Chen et al, 2025;Serritella et al, 2025; Shi et al, 2025). این امر بیانگر آن است که بخش مهمی از مسئله همچنان به ابهام مفهومی و ضعف تشخیص بازمی‌گردد؛ به‌ویژه در موقعیت‌هایی که قلدری مجازی در قالب شوخی، طنز، بازنشر محتوا یا طرد اجتماعی پنهان می‌شود (Oonagh et al, 2020; Mischel & Anastasia, 2023). با این حال، تحلیل مجموعه یافته‌ها نشان می‌دهد که دانش‌افزایی به‌تنهایی برای پیشگیری کافی نیست. به بیان دیگر مداخلات اثربخش بیش از آنکه بر انتقال اطلاعات متمرکز باشند، در پی تقویت ظرفیت‌های تنظیمی و بازدارنده در نوجوانان‌اند (Tao et al, 20269; Vo et al, 2026).

مهارت‌های هیجانی یکی از شاخص‌ترین مولفه‌ها در مداخلات قلدری مجازی نوجوانان است که نقش محوری در کاهش گرایش به رفتارهای آزارگرانه و افزایش حساسیت نسبت به رنج قربانی دارد (Marin et al, 2019; Mauludi & Fasikhah, 2024). این یافته با پژوهش‌هایی همسو است که نشان داده‌اند نقص در همدلی و دشواری در تنظیم هیجان می‌تواند احتمال درگیری در نقش قلدر یا همراهی منفعلانه با قلدری را افزایش دهد(Ferreira et al, 2021; Salem et al, 2023). در فضای مجازی که نشانه‌های چهره‌به‌چهره کاهش می‌یابد و فاصله روان‌شناختی از دیگری افزایش پیدا می‌کند، تقویت این دسته از مهارت‌ها اهمیتی دوچندان می‌یابد و نیاز به آموزش‌های ویژه دارد، زیرا نوجوان باید بدون اتکا به بازخوردهای حضوری، پیامد هیجانی رفتار خود بر دیگری را بازنمایی کند (Saladino et al, 2020).

یافته‌ها نشان داد که در کنار این بعد هیجانی، مهارت‌های شناختی نیز جایگاه برجسته‌ای در مداخلات دارند. استدلال اخلاقی، تفکر نقاد، مهارت تصمیم‌گیری، بازاندیشی و حل مسئله، از جمله مؤلفه‌هایی بودند که در مرورهای بررسی‌شده گزارش شدند. این الگو حاکی از آن است که بخش مهمی از پیشگیری از قلدری مجازی به توانایی نوجوان در تفسیر موقعیت (ژانگ[1] و همکاران، ۲۰۲۲؛ ، تشخیص مرز شوخی و آزار (Oonagh et al, 2020; Zhu et al, 2022)، ارزیابی پیامدهای کنش آنلاین و انتخاب پاسخ مسئولانه وابسته‌است. با توجه به اینکه در دوره‌ی نوجوانی بخش‌هایی از مغز که در فرایندهای شناختی مانند کنترل تکانه، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری نقش دارند هنوز به ظرفیت بهینه‌ی خود نرسیده‌اند، نوجوانان در مواجهه با محیط‌های پیچیده و پرفشار، آسیب‌پذیرتر عمل می‌کنند. فضای مجازی با حجم بالای محرک‌ها، سرعت تبادل اطلاعات و فشارهای اجتماعی، بار شناختی قابل توجهی بر نوجوان تحمیل می‌کند و می‌تواند توانایی او را در ارزیابی و انتخاب آگاهانه را تضعیف کند. از این رو، در طراحی مداخلات تربیتی و آموزشی لازم است به مؤلفه‌های شناختی توجه ویژه شود و بسترهایی فراهم آید که نوجوانان بتوانند مهارت‌های شناختی مرتبط با توجه، کنترل تکانه و تصمیم‌گیری را به‌طور هدفمند تمرین و

1. Zhang

تقویت کنند (Oreilly et al, 2023). در این زمینه، استفاده از سناریوهای تعاملی، بازی‌های آموزشی و موقعیت‌های شبیه‌سازی‌شده می‌تواند پلی میان دانش نظری و قضاوت عملی ایجاد کند.

شاخه مهارت‌های رفتاری نشان داد که مراقبت مؤثر از دانش‌آموزان تنها با دانستن و احساس‌کردن محقق نمی‌شود، بلکه نوجوان باید بتواند عمل کند. توانایی مقابله با خطر، کمک‌خواهی (Chillemi et al, 2020; Hogsdal et al, 2023)، گزارش‌دهی، کنترل رفتار و کنش پویای، شاهد مؤلفه‌های رفتاری حاضر در مداخلات مرورشده بودند. اهمیت این مؤلفه‌ها از آن‌رو است که در بسیاری از موارد، نوجوانان قربانی یا شاهد قلدری مجازی، با وجود آگاهی از نامناسب بودن رفتار، فاقد مهارت عملی برای واکنش مناسب‌اند (انذکار و همکاران، ۲۰۲۳). بر این اساس یافته‌های این مطالعه تأکید می‌کند که آموزش رفتارهای محافظتی مشخص و تمرین‌پذیر، از جمله آموزش نحوه مستندسازی و گزارش‌دهی ایمن، درخواست کمک و مداخله مسئولانه شاهدان، باید در برنامه‌های مراقبتی ادغام شود.

شاخه سرمایه‌های روان‌شناختی، از منظر پیشگیری و نیز کاهش پیامدهای آسیب‌زا اهمیت ویژه‌ای دارد. خودآگاهی، ذهن‌آگاهی، عزت‌نفس، خودتنظیمی و تاب‌آوری، مؤلفه‌هایی‌اند که نه‌فقط می‌توانند آسیب‌پذیری نوجوانان را در برابر تجربه قربانی‌شدن کاهش دهند، بلکه ظرفیت ترمیم و بازیابی آنان را نیز پس از مواجهه با قلدری مجازی افزایش می‌دهند (Santos et al, 2021; Yazici et al, 2025). این یافته به‌ویژه در پرتو مطالعاتی اهمیت می‌یابد که پیامدهای روان‌شناختی قلدری مجازی را از اضطراب و افسردگی تا افت تحصیلی، خودآسیب‌رسانی و سوءمصرف مواد گزارش کرده‌اند (Giumetti et al, 2026; Hillier et al, 2026). بنابراین، مداخلاتی که علاوه بر کاهش رفتارهای پرخطر، بر ارتقای سرمایه‌های روان‌شناختی نیز تمرکز می‌کنند، در بلندمدت ماندگاری بیشتری دارند.

چه سطوحی از نظام مراقبت در برابر قلدری مجازی در مداخلات فعلی مغفول مانده‌اند؟

یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از عدم‌توازن میان سطوح مختلف نظام مراقبت است. مرورهای نظام‌مند بررسی شده، نشان دادند که بخش عمده مداخلات، نوجوان‌محورند و سطوح خانواده، مدرسه و جامعه، سهم کمتری در طراحی و اجرای برنامه‌ها دارند. این الگو اگرچه از منظر اجرایی قابل درک است، زیرا دسترسی به دانش‌آموزان در محیط مدرسه و سنجش تغییرات فردی آسان‌تر است، اما از منظر نظری و عملی محدودکننده به نظر می‌رسد. قلدری مجازی در خلأ رخ نمی‌دهد؛ این پدیده در بستری شکل می‌گیرد که هنجارهای خانواده، اقلیم مدرسه، روابط همسالان، کیفیت نظارت بزرگسالان و حتی قواعد پلتفرم‌های دیجیتال در آن نقش دارند.

در سطح خانواده، با وجود اشاره برخی مرورها به والدین، مداخلات خانواده‌محور هنوز از انسجام و بسامد کافی برخوردار نیستند. این در حالی است که نقش خانواده در شکل‌دهی الگوهای مصرف رسانه‌ای (Patrakov et al. 2024)، شکل‌گیری ارزشهای اجتماعی(Khaeriyah & Natsir, 2025)، تجربه‌های تعامل آنلاین (Johnson & Francis, 2022)، نظارت آنلاین (Martin et al, 2021; Shao et al, 2024)، پیشگیری از درگیرشدن نوجوان در جرائم مجازی (Arato et al, 2021)، تعیین‌کننده است. از منظر کاربردی، یافته‌های حاضر، تاکید دارد که الگوی مطلوب مراقبت خانوادگی در نظارت همدلانه و ارتباط مثبت والد-فرزند نهفته‌است (Liu & Hoi, 2025)؛ به‌نحوی‌که والدین ضمن شناخت فضای دیجیتال و خطرات آن، امکان گفت‌وگوی امن را برای نوجوان فراهم کنند. رویکردهای کنترلی و محدودکننده، هرچند ممکن است، مصرف رسانه را به‌صورت موقت کاهش دهند، اما زمینه را برای مراقبت از نوجوان فراهم نمی‌کند.

در سطح مدرسه نیز به‌نظر می‌رسد که مدارس و به‌طور خاص معلمان صرفاً به‌عنوان مجریان برنامه نقش‌آفرینی می‌کنند. حال آنکه جَو مدرسه(Li et al, 2024)، سازوکارهای گزارش‌دهی محرمانه(Smith, 2019)،

آمادگی کارکنان آموزشی برای پاسخ به بحران (معصومی[1] و همکاران، ۲۰۲۴) و وجود فرهنگ حمایت از (Palomera et al, 2021; Torgal et al, 2021)، همگی در اثربخشی مداخلات نقش تعیین‌کننده دارند. به بیان دیگر، اگر آموزش مهارت‌ها در کلاس درس با سیاست‌های روشن مدرسه و پاسخ‌های منسجم نهاد مدرسه همراه نباشد، احتمال تداوم یا بازتولید رفتارهای آزارگرانه پابرجا خواهد ماند (بایدو[2] و همکاران، ۲۰۲۵). این یافته هم‌سو با رویکردهای چندسطحی پیشگیری، نقش مدرسه را در فرآیند بازداری، تشخیص و حمایت بیش از پیش نشان می‌دهد (Pyzalski et al, 2022; Daliey & Roche, 2025).

سطح جامعه، مغفول‌ترین رکن نظام چندبعدی مراقبت است. در مرورهای بررسی‌شده به سیاست‌گذاری عمومی، نقش رسانه‌ها، مسئولیت پلتفرم‌ها، چهارچوب‌های حقوقی و سازوکارهای کلان حمایت از کودکان و نوجوانان پرداخته نشده‌است. این در حالی است که ویژگی های خاص فضای دیجیتال، از جمله ناشناسی، امکان انتشار سریع محتوا و ماندگاری آثار آزار، ابعادی از مسئله را پدید می‌آورد که فراتر از ظرفیت خانواده و مدرسه است. بنابراین، مراقبت مؤثر از دانش‌آموزان با پیوند میان مداخلات خرد و تنظیمات کلان و از طریق توسعه سیاست‌های حمایتی، تسهیل سازوکارهای گزارش‌دهی در پلتفرم‌ها، آموزش عمومی درباره حقوق و مسئولیت‌های دیجیتال و همکاری میان نظام آموزشی و نهادهای سیاست‌گذار به‌دست می‌آید.

مسیرهای موجود مراقبت از دانش آموزان در برابر قلدری مجازی کدام است؟

مرور یافته‌های مرورهای نظام‌مند پیشین، نشان داد که مداخلات، از حیث ابزار و رسانه ارائه مداخله از شیوه‌های صرفاً آموزش‌محور به سمت ابزارهای فناوری‌محور حرکت کرده‌است. این تحول، با توجه به دگرگونی زیست‌جهان نوجوانان، از مزایای مهمی مانند جذابیت بیشتر، تعاملی‌بودن، امکان شخصی‌سازی و دسترسی گسترده برخوردار است. اما ، باید توجه داشت که فناوری، خود هدف نیست، بلکه رسانه‌ای برای انتقال مؤثرتر محتوا و تمرین مهارت‌ها است. در نتیجه، اثربخشی مداخلات فناورانه به کیفیت طراحی آموزشی، انطباق با ویژگی‌های تحولی نوجوانان، و تکیه بر پشتوانه نظری معتبر وابسته است.

به‌طور کلی به‌نظر می‌رسد که مؤثرترین مسیر مراقبت از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی، در طراحی برنامه‌هایی نهفته است که هم‌زمان چندین مؤلفه را برای سطوح مختلف مخاطبان ادغام کند. بر این اساس انتظار می‌رود که مدل‌های مداخله‌ای آینده از رویکردهایی با محدودیت زمان و صرفاً آگاهی‌بخش فاصله بگیرد و به سوی برنامه‌های چندمرحله‌ای، تکرارشونده حرکت کنند و در مدرسه و خانواده نهادینه شود.

نتیجه‌گیری

مراقبت اثربخش از دانش‌آموزان در برابر قلدری مجازی، یک اقدام تک‌بُعدی یا صرفاً منحصر به آموزش مستقیم به نوجوان نیست؛ بلکه پدیده‌ای پیچیده و بوم‌شناختی است که موفقیت آن در گرو «پیوند میان ظرفیت‌های فردی نوجوان و مداخله هماهنگ شبکه حامی(خانواده، مدرسه و جامعه) است. به طورکلی بر اساس یافته‌های حاصل از سطوح مغفول مانده در مداخلات فعلی مراقبت در برابر قلدری مجازی، مراقبت از نوجوانان در برابر قلدری مجازی مستلزم اجرای موارد زیر است:

1. Masoumi
2. Baidoo

۱) عبور از آگاهی‌بخشی صرف به سمت توانمندسازی همه‌جانبه: دانش‌افزایی و سواد آنلاین به‌تنهایی بازدارنده نیستند. پیشگیری واقعی زمانی اتفاق می‌افتد که آموزش با تقویت مهارت‌های هیجانی (همدلی)، شناختی (تفکر نقاد و کنترل تکانه)، رفتاری (مستندسازی و کمک‌خواهی) و سرمایه‌های روان‌شناختی (تاب‌آوری و عزت‌نفس) همراه شود.

۲) ضرورت توازن در سطوح مداخله (بسترسازی محیطی): مداخلات فعلی بیش از حد بر روی خودمولفه‌ها نوجوان تمرکز کرده‌اند، در حالی که برای اثربخشی پایدار، باید نگاه نظام‌مند حاکم شود؛ یعنی والدین ازکنترل گری به سمت نظارت همدلانه حرکت کنند، مدارس اقلیم حامی و سازوکار گزارش‌دهی محرمانه ایجاد کنند و جامعه پلتفرم‌های قوانین حقوقی و ساختارهای کلان حمایتی را توسعه دهند.

۳) تحول در ابزار و زمان مداخلات: مسیرهای موفق آینده باید از برنامه‌های کوتاه‌مدت، تئوریک و سنتی فاصله گرفته و به سمت برنامه‌های تعاملی (فناوری‌محور)، مستمر، تکرارشونده و نهادینه‌شده در اتمسفر خانه و مدرسه حرکت کنند.

بطور کلی باید گفت قلدری مجازی در خلاء رخ نمی‌دهد؛ بنابراین، پاسخ به آن نیز نمی‌تواند فردی باشد. محافظت از دانش‌آموز در فضای دیجیتال، نیازمند یک سپر دفاعی چندلایه است که از مهارت‌های درونی نوجوان آغاز شده و تا هماهنگی کامل خانه، مدرسه و سیاست‌های کلان جامعه امتداد می‌یابد.

محدودیت‌ها

عدم دسترسی به متن کامل برخی از مطالعات و برخی از پایگاه ها از محدودیت های این پژوهش بودند.

پیشنهادات

انجام پژوهش به منظور طراحی مداخلات چند سطحی مبتنی بر بوم مدارس ایران برای مداخله در برابر قلدری مجازی در بین دانش آموزان و بررسی اثربخشی مداخلات طراحی شده بر مبنای نتایج این پژوهش پیشنهاد می شود.

منابع

Antia K, Boucsein J, Deckert A, Dambach P, Račaitė J, Šurkienė G, et al. (2020) Effects of International Labour Migration on the mental health and well-being of left-behind children: a systematic literature review. Int J Environ Res Public Health. 17(12):4335. https://doi.org/10.3390/ijerph17124335

Arató. N, Zsido. A, Rivnyák. A, Peley. B & Labadi. B. (2021). Risk and Protective Factors in Cyberbullying: the Role of Family, Social Support and Emotion Regulation. International Journal of Bullying Prevention. 4. 1-14. 10.1007/s42380-021-00097-4.

Bai, Q., Hao, X., Xia, Y., & Kishimoto, T. (2026). Enhancing psychological resilience in cyberbullying victims through AI-guided cognitive reappraisal. *Internet interventions*, *44*, 100935. https://doi.org/10.1016/j.invent.2026.100935

Baidoo. C, Alvarez. M & Hawkins. S. (2025). The impact of cyberbullying laws on student cyberbullying by sexual minority status. Preventive Medicine Reports. 58. 103221. 10.1016/j.pmedr.2025.103221.

Bezerra, L. L. A. L., Alves, D. L. G., Nunes, B. R., Stelko-Pereira, A. C., Florêncio, R. S., & Gomes, I. L. V. (2023). Anti-Bullying Interventions With an Emphasis on Bystanders: A Scoping Review. *The Journal of school health*, *93*(11), 1036–1044. https://doi.org/10.1111/josh.13349

Bird, K., Simpson, V. L., Mathews, P. D., Swartz, H., Mantey, D. S., & Esquenazi-Karonika, S. (2026). Findings from the 2023 YRBSS: Examining the risk factors of social media use, alcohol use, bullying and adolescent suicide. *Journal of affective disorders*, *400*, 121211. https://doi.org/10.1016/j.jad.2026.121211

Blanca. L, Kessel. R, Kristin, M, Achab. S, Corazza. O, Stein. D, Ekhtari, H, Bowden-Jones. H, Ioannidis. K (2026). Mapping policies related to problematic usage of the internet in seven European countries: Netherlands, Spain, Hungary, Lithuania, Portugal, Estonia and Switzerland. Comprehensive Psychiatry. 148. 152674. 10.1016/j.comppsych.2026.152674.

Bozdag, F., Kackin, O., & Duken, M. E. (2026). The Effect of School-Based Bullying Prevention Program on Adolescents' Traditional Bullying and Cyberbullying Victimization, Dispositions and Future Expectations: A Randomized Controlled Study. *Clinical child psychology and psychiatry*, 13591045251396371. Advance online publication. https://doi.org/10.1177/13591045251396371

Cambaz Kurt, Nevin. (2025). Bullying and cyberbullying among adolescents associations with somatic symptoms, psychiatric symptoms, and sleep disturbance (psychosocial effects of bullying in adolescents). Middle East Current Psychiatry. 32. 2-8. 10.1186/s43045-025-00602-1.

Casaña Mohedo, J., Murillo-Llorente, M. T., Perez-Bermejo, M., Legidos-García, M. E., & Martínez-Peris, M. (2026). Study of the Relationship Between Cyberbullying and Mental Health in Adolescents-A Systematic Review. *Children (Basel, Switzerland)*, *13*(3), 367. https://doi.org/10.3390/children13030367

Cebollero-Salinas, A., Hernández, S.O. & Escoriaza, J.C. (2025) Socio-emotional e-competencies, cyberaggression, and cybervictimisation in adolescents: differences according to sex and academic year. J. New Approaches Educ. Res. 14, 5. https://doi.org/10.1007/s44322-024-00025-6

Chen, Q., Chan, K. L., Guo, S., Chen, M., Lo, C. K., & Ip, P. (2023). Effectiveness of Digital Health Interventions in Reducing Bullying and Cyberbullying: A Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, *24*(3), 1986–2002. https://doi.org/10.1177/15248380221082090

Chen, Q., Lin, W., Wu, Q., & Chan, K. L. (2025). The Effectiveness of Interventions on Bullying and Cyberbullying Bystander: A Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, *26*(5), 938–954. https://doi.org/10.1177/15248380241297362

Chen, R., Ming, D., Hao, X., Hu, Z., Zhao, M., & Fan, C. (2025). Cyber victimization experience, uncertainty stress, and internet self-efficacy as predictors of negative bystander behavior in cyberbullying among adolescents: a moderated mediation model. *BMC psychology*, *13*(1), 1270. https://doi.org/10.1186/s40359-025-03597-w

Chicote-Beato, Mercedes & González-Víllora, Sixto & Bodoque-Osma, Ana & Navarro, Raúl. (2024). Cyberbullying intervention and prevention programmes in Primary Education (6 to 12 years): A systematic review. Aggression and Violent Behavior. 101938. 10.1016/j.avb.2024.101938.

Chillemi, K., Abbott, J. A. M., Austin, D. W., & Knowles, A. (2020). A pilot study of an online psychoeducational program on cyberbullying that aims to increase confidence and help-seeking behaviors among adolescents. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 23(4), 253-256. https://doi.org/10.1089/cyber.2019.0081

Conway-Moore, K., Blanchard, L., Aguiar, A., O'Mara, J., Vlad, I., Rutter, H., & Knai, C. (2026). Social media, adolescent mental health, and diet: a policy content analysis. BMC public health, 26(1), 1290. https://doi.org/10.1186/s12889-026-26786-7

Crone. E & Konijn. E. (2018). Media Use and Brain Development During Adolescence.. Nature Communications. 9. 10.1038/s41467-018-03126-x.

Dailey, S. F., & Roche, R. R. (2025). The SHIELD Framework: Advancing Strength-Based Resilience Strategies to Combat Bullying and Cyberbullying in Youth. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *22*(1), 66. https://doi.org/10.3390/ijerph22010066

Dailey, S. F., Roche, R. R., & Sharkey, M. C. (2025). Addressing Bullying and Cyberbullying in Public Health: A Systematic Review of Interventions for Healthcare and Public Health Professionals. International journal of environmental research and public health, 22(11), 1682. https://doi.org/10.3390/ijerph22111682

Dailey, S. F., Roche, R. R., & Sharkey, M. C. (2025). Addressing Bullying and Cyberbullying in Public Health: A Systematic Review of Interventions for Healthcare and Public Health Professionals. *International journal of environmental research and public health*, *22*(11), 1682. https://doi.org/10.3390/ijerph22111682

Draganić, M., Grbović, S., & Adžić Zečević, A. (2024). The Incidence and Forms of Cyberbullying and the Connection Between Cyberbullying and Self-Esteem Among High School Students in Montenegro. Sage Open, 14(1).

Eroglu Ada, Figen & Batur, Ebru & Bayrak, Aleyna & Hatipoglu, Ceren & Katal, Ilayda. (2026). How Does Bullying Victimization Predict Dysfunctional Beliefs about Appearance in Adolescents? The Roles of Psychological Distress and Self-Concealment. International Journal of Bullying Prevention. 1-15. 10.1007/s42380-026-00343-7.

Escario, José-Julián & Wilkinson, Anna & Casaló Ariño, Luis & Espejel-Blanco, Joel. (2026). Determinants of Smoking: the Role of Cyberbullying Victimization and Smoking Environments. Journal of Child and Family Studies. 35. 10.1007/s10826-026-03264-7.

Ferraresso, Riccardo & Maher, Cooper & Kim, Chunrye. (2026). Cybervictimization among female Korean adolescents: An online routine activity perspective. International Journal of Law Crime and Justice. 10.1016/j.ijlcj.2026.100851.

Ferreira, J. M. A., Bauerová, R., Taşlıbeyaz, E., Giannouli, V., Koyuncu, M., Agatonović, M., O'Higgins Norman, J., Meehan, A., & Bojić, L. (2026). A systematic review of emerging technologies and their impact on adolescent well-being and religious identity. *Acta psychologica*, *264*, 106601. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2026.106601

Ferreira, Paula & Veiga Simão, Ana Margarida & Paiva, Ana & Martinho, Carlos & Prada, Rui & Ferreira, Aristides & Santos, Francisco. (2021). Exploring Empathy in Cyberbullying with Serious Games. Computers & Education. 166. 104155. 10.1016/j.compedu.2021.104155.

Giumetti, G. W., Sheehan, M. J., Kowalski, R. M., & Feinn, R. S. (2026). Offline, online, and over the line: Shared and unique predictors of victimization from traditional bullying, cyberbullying, and technology-facilitated sexual exploitation among college students. International Journal of Bullying Prevention. Advance online publication. https://doi.org/10.1007/s42380-026-00346-4

Grover S, Raju VV. (2023). Cyberbullying: A narrative review. J Mental Health Hum Behav. 28:17-26.

Hillier, S.; Clough, B.; Alavi, M. (2026) Exploring the Nexus: TikTok cyberbullying, anxiety, depression, life satisfaction, and sex differences among young adults. Technol. Forecast. Soc. Chang. 228. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2026.124665.

Høgsdal, H., Kaiser, S., & Kyrrestad, H. (2023). Adolescents' assessment of two mental health–promoting mobile apps: Results of two user surveys. JMIR Formative Research,7. https://doi.org/10.2196/40773

Iloakasia, A. J, Obumse, N. A. (2026) "Parental Awareness and Response to Cyberbullying: A Qualitative Study of Nigerian Parents," Jurnal Kajian Bimbingan dan Konseling: Vol. 11: No. 1, Article 2.

Jackson, Emma & Lai, Anthony & Luo, Aileen & Martin-Rivera, Daiana & Bussey, Kay. (2025). The 'Good Bystander': Qualitative Exploration of Cyber Bystander Behaviours, Motivations, and Associated Victim Perceptions. International Journal of Bullying Prevention. 1-12. 10.1007/s42380-025-00331-3.

Johnson. N. F., Francis. (2022) Z.Positive family relationships in a digital age: Hearing the voice of young people. Children & Society. 36:933–948. https://doi.org/10.1111/chso.12548

Kamaruddin, I. K., Ma'rof, A. M., Mohd Nazan, A. I. N., & Ab Jalil, H. (2023). A systematic review and meta-analysis of interventions to decrease cyberbullying perpetration and victimization: An in-depth analysis within the Asia Pacific region. *Frontiers in psychiatry*, *14*, 1014258. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.1014258

Kass, Mirelle & Alexander, Lindsay & Connell, Tatum & Hamaneh, Sara & Abdullah, Najuma & Freund, Michelle & Milham, Michael & Nikolaidis, Aki. (2025). Negative online experiences and reporting rates in youth with mental health conditions. 10.1101/2025.06.23.25330123.

Khaeriyah. K & Natsir. N. (2025). The Role Of Family in Shaping Social Values in the Digital Era. JOURNAL OF ADMINISTRATIVE AND SOCIAL SCIENCE. 6. 01-16. 10.55606/jass.v6i2.1844.

Khairi. A, Li. W, & Yeo. S, Tong. Y, Rahman. M & Motevalli. S. (2022). The Importance of Emotional Competence in Preventing Cyberbullying: The Role of Family as Moderator. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences. 12. 10.6007/IJARBSS/v12-i4/13062.

Kurnaz, M. F. Koçtürk, N. (2025) Addressing cyberbullying in adolescents: A comprehensive meta-analytic evaluation of intervention programs, Aggression and Violent Behavior, 84, 102081 https://doi.org/10.1016/j.avb.2025.102081.

Laura E. Jones. L.E, Nadkarni. R, Krupa. N. (2026) Significant mediation by sadness and self-injury is observed in associations between county-level cyberbullying victimization and youth suicidality in rural New York State, Journal of Affective Disorders, 401, 121270. https://doi.org/10.1016/j.jad.2026.121270.

Li, Nan & Guo, Siying & Park, Hyejoon. (2024). Cyberbullying Among Adolescents in East Asian Societies: Explanations Based on General Strain Theory. International Journal of Bullying Prevention. 7. 445-459. 10.1007/s42380-023-00204-7.

Li, Y., Liu, Y., Knoll, M., & Obsuth, I. (2026). Mechanisms linking cyberbullying victimisation to internalising problems in youth: A systematic review and meta-analytic structural equation modelling. *Clinical psychology review*, *123*, 102672. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2025.102672

li. S, Gong. N, Lin. Y, Huang. F, Zhang. S & Yu, G. (2024). School climate and cyberbullying victimization: A meta-analysis. Children and Youth Services Review. 169. 108064. 10.1016/j.childyouth.2024.108064.

Liu, C., You, L., Li, J., Zhang, M., Li, H., Qian, B., Xie, J., & Li, J. (2025). The effectiveness of longitudinal intervention programs for adolescent cyberbullying and its influencing factors: A three-level meta-analysis. *Journal of affective disorders*, *388*, 119654. https://doi.org/10.1016/j.jad.2025.119654

Liu. S & Hoi. K. (2025). Parenting Style and Adolescents' Cyberbullying Behaviors: Restrictive Parental Internet Intervention as a Moderator in Macau. Future. 3. 20. 10.3390/future3040020.

Manzoor, Z., Sadiq, U., & Baig, K. B. (2026). Cyberbullying and emotional vulnerabilities: role of coping styles. BMC psychology, 14(1), 351. https://doi.org/10.1186/s40359-026-04021-7

Marín-Balcázar, S & Guachichullca, M (2022). A systematic literature review on bullying and cyberbullying models, programs, and intervention strategies. MASKANA. 13. 21-33. 10.18537/mskn.13.02.03.

Marín-López. I, Zych. I, Ortega-Ruiz. R, Hunter. S & Llorent. V. J. (2019). Relations among online emotional content use, social and emotional competencies and cyberbullying. Children and Youth Services Review. 108. 10.1016/j.childyouth.2019.104647.

Martín-Criado. J, M, Casas. J. A, & Ortega-Ruiz. R. (2021). Parental Supervision: Predictive Variables of Positive Involvement in Cyberbullying Prevention. International Journal of Environmental Research and Public Health. 18. 1562. 10.3390/ijerph18041562.

Masoumi. D, Bourbour. M, Edling. S, Gill. Peter & Francia. G. (2024). School Staff Strategies for Identifying, Dealing with and Preventing Cyberbullying Among Swedish Primary School Pupils. Computers in the Schools. 42. 1-22. 10.1080/07380569.2024.2416426.

Mauludi. M & Fasikhah. S. (2024). The mediating role of emotional competence in the association between self-esteem and cyberbullying victimization among adolescents. Jurnal Ilmiah Psikologi Terapan. 12. 133-139. 10.22219/jipt.v12i2.31039.

Mekonnen, G. T., Lin, L. S. F., Aslett, D., & Allan, D. M. C. (2026). Australia's Social Media Age Restriction: A Comparative Analysis of International Approaches and Bioecological Systems Impacts. *World*, *7*(5), 75. https://doi.org/10.3390/world7050075

Milkovich, L. M., Carlson, J. A., Chertoff, K., & Randell, K. A. (2026). How School-Related Internet Use Shapes Teens' Learning, Communication, Academic Stress, Online Behavior: A Qualitative Study. *Academic pediatrics*, *26*(3), 103210. https://doi.org/10.1016/j.acap.2025.103210

Mischel. J, & Anastasia. K. (2023). What Constitutes Cyberbullying: Perspectives from Middle School Students. Journal of Educational and Developmental Psychology. 13. 53-53. 10.5539/jedp.v13n1p53.

Ng, E. D., Chua, J. Y. X., & Shorey, S. (2022). The Effectiveness of Educational Interventions on Traditional Bullying and Cyberbullying Among Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, *23*(1), 132–151. https://doi.org/10.1177/1524838020933867

Nugroho, P. S., Samutachak, B., Jirapramukpitak, T., Ghozali, Fauzi, F. A., & Chamratrithirong, A. (2025). The mediating factor of psychological well-being between cyberbullying experience and sedentary behaviour among university students. *Acta psychologica*, *260*, 105616. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.105616

Nzeakor. O, Nwoke. C & Okafor. R. (2023). WHY DO CYBERCRIME VICTIMS FAIL TO REPORT THEIR VICTIMIZATION EXPERIENCES TO THE POLICE? A SURVEY OF THE FACTORS OF POOR ATTITUDE TOWARDS REPORTING CYBERCRIME VICTIMIZATION IN NIGERIA. 1.

O'Reilly, M., Levine, D., & Law, E. (2021). Applying a 'digital ethics of care' philosophy to understand adolescents' sense of responsibility on social media. Pastoral Care in Education, 39(2), 91–107. https://doi.org/10.1080/02643944.2020.1774635

Odewumi, C., & Jones, L. E. (2026). Associations between suicidality and bullying victimization differ by sex and sexual orientation among U.S. high school students, 2011-2023. *Journal of affective disorders*, *402*, 121402. https://doi.org/10.1016/j.jad.2026.121402

Oonagh. S, Betts, L, Baguley. T, & Binder, J. (2020). "I feel like everyone does it"- Adolescents' perceptions and Awareness of the Association between Humour, Banter, and Cyberbullying. Computers in Human Behavior. 108. 106297. 10.1016/j.chb.2020.106297.

Palomera. R, Fernández-Rouco. N, Briones. E & González-Yubero. S. (2021). Adolescent Bystanders' Responses and the Influence of Social Values on Applying Bullying and Cyberbullying Strategies. Journal of School Violence. 10.1080/15388220.2021.1979017.

Patchin. J. W & Hinduja. S. (2026) Vicarious supervision: Preventing cyberbullying through positive parent-child relationships. Aggression and Violent Behavior, 87, 102-140. https://doi.org/10.1016/j.avb.2026.102140

Patrakov. E, Datti. R & Sirisety. M. (2024). The role of family in shaping adolescents' online behaviour: Risks, supervision, and digital literacy. 10.33910/herzenpsyconf-2024-7-50.

Peebles E. Cyberbullying: Hiding behind the screen. Paediatr Child Health. (2014) Dec;19(10):527-8. doi: 10.1093/pch/19.10.527. PMID: 25587229; PMCID: PMC4276384.

Peng, S.; Guo, Y.; Jiang, G.; Liu, Q.; Lu, C.; Wang, W.; Guo, L. (2026) A network analysis of depressive symptoms, problematic internet use, and social support in relation to suicidal behaviors among Chinese adolescents. Comput. Hum. Behav. Rep. 22, https://doi.org/10.1016/j.chbr.2026.101031.

Popović, Stjepka & Vejmelka, Lucija, 2026. "Cyberbullying of children and youth in Croatia: A systematic review of studies with narrative synthesis," Children and Youth Services Review, Elsevier, vol. 185(C)

Potard, C., Combes, C., Kubiszewski, V., Pochon, R., Henry, A., & Roy, A. (2021). Adolescent School Bullying and Life Skills: A Systematic Review of the Recent Literature. *Violence and victims*, *36*(5), 604–637. https://doi.org/10.1891/VV-D-19-00023

Pyżalski, J., Plichta, P., Szuster, A., & Barlińska, J. (2022). Cyberbullying Characteristics and Prevention-What Can We Learn from Narratives Provided by Adolescents and Their Teachers?. International journal of environmental research and public health, 19(18), 11589. https://doi.org/10.3390/ijerph191811589

Qianru Liang & Sisi Tao & Qianqian Pan & Min Lan & Zemin Guo & Wenhui Li & Yimeng Li & Cheng Yong Tan & Nancy Law, 2026. "Mitigating cyberbullying's impact on children's well-being: The roles of digital literacy and cognitive emotion regulation," Humanities and Social Sciences Communications, Palgrave Macmillan, vol. 13(1), pages 1-13, December.

Ray. G, McDermott. C.M, Nicho. M. (2024) Cyberbullying on Social Media: Definitions, Prevalence, and Impact Challenges, Journal of Cybersecurity, 10(1) 026, https://doi.org/10.1093/cybsec/tyae026

Richardson, M. K., Agbonlahor, O., Hart, J. L., Diaby, M., & Mattingly, D. T. (2026). Adolescent cyberbullying and polysubstance use: unpacking sex differences. Scientific reports, 16(1), 2204. https://doi.org/10.1038/s41598-025-24108-2

Rusillo-Magdaleno, A., Moral-García, J. E., Brandão-Loureiro, V., & Martínez-López, E. J. (2024). Influence and Relationship of Physical Activity before, during and after the School Day on Bullying and Cyberbullying in Young People: A Systematic Review. *Education Sciences*, *14*(10), 1094. https://doi.org/10.3390/educsci14101094

Saladino. V, Eleuteri. S, Verrastro. V & Petruccelli. F (2020) Perception of Cyberbullying in Adolescence: A Brief Evaluation Among Italian Students. Front. Psychol. 11:607225. doi: 10.3389/fpsyg.2020.607225

Salem, A.A.M.S, Al-Huwailah, A.H.; Abdelsattar, M.; Al-Hamdan, N.A.H.; Derar, E.; Alazmi, S.; Abu Al-Diyar, M.; Griffiths, M.D. (2023). Empathic Skills Training As a Means of Reducing Cyberbullying among Adolescents: An Empirical Evaluation. Int. J. Environ. Res. Public Health, 20, 1846. https://doi.org/10.3390/ ijerph20031846

Santos. D, Mateos-Pérez. E, Cantero. M & Gámez-Guadix. M. (2021). Cyberbullying in Adolescents: Resilience as a Protective Factor of Mental Health Outcomes. Cyberpsychology, behavior and social networking, 24(6), 414–420. https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0337

Serritella, E., Guazzini, A., & Menesini, E. (2025). Countering bullying and cyberbullying using technology-based solutions: A systematic review. Aggression and Violent Behavior, 85, 1–31. https://doi.org/10.1016/j.avb.2025.102102

Shao. I. Y, Al-Shoaibi. A. A. A, Testa. A, Ganson. K. T, Baker. F. C & Nagata, J. M. (2024). The Association between Family Environment and Subsequent Risk of Cyberbullying Victimization in Adolescents. Academic pediatrics, 24(6), 957–962. https://doi.org/10.1016/j.acap.2023.11.019

Shen, C., Girela-Serrano, B. M., Di Simplicio, M., Spiers, A., Dumontheil, I., Thomas, M. S. C., Röösli, M., Elliott, P., Smith, R. B., & Toledano, M. B. (2026). Social networking site use, depressive and anxiety symptoms in adolescents: evidence from a longitudinal cohort study (SCAMP). *BMC medicine*, *24*(1), 139. https://doi.org/10.1186/s12916-026-04667-5

Shi, Y., Lau, Y., Chan, H. H. H., Choi, J. K. K., Calvo-Morata, A., & Wong, S. H. (2025). School-Based Intervention on Cyberbullying-Related Outcomes and Psycho-Social Well-Being in Children and Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, 15248380251375480. Advance online publication. https://doi.org/10.1177/15248380251375480

Shuhui, X., Yu, Z., Chunjing, S., & Zhiqiang, W. (2025). From victim to bully: unpacking moral disengagement and the buffering effect of legal cognition. BMC public health, 25(1), 4015. https://doi.org/10.1186/s12889-025-25364-7

Smith. E. R. (2019) "Fighting Cyberbullying with Technology: Anonymous Reporting Access Impact on Student Perceptions of School Climate". ETD Collection for Fordham University. AAI13880100.

Tao. Si, Reichert. F & Law. N. (2026). Longitudinal bidirectional relations between digital literacy and cyberbullying experiences in adolescence. Humanities and Social Sciences Communications. 13. 10.1057/s41599-026-06788-x.

Theriault-Couture, Frederic & Blangis, Flora & Dooley, Niamh & Fisher, Helen & Matthews, Timothy & Odgers, Candice & Arseneault, Louise. (2025). Cybervictimisation and mental health conditions in young people: findings from a nationally representative longitudinal cohort. The Lancet Child & Adolescent Health. 10.1016/S2352-4642(25)00311-6.

Tokgöz, E. Ö., Kocatürk, M., & Serin, H. (2026). Constructing the cyberbullying coping scale for adolescents and young adults: psychometric properties and well-being correlates. BMC psychology, 14(1), 447. https://doi.org/10.1186/s40359-026-04212-2

Torgal. C, Espelage. D, Polanin. J, Ingram. K, Robinson. L, El Sheikh. A & Valido Delgado, A. (2021). A Meta-Analysis of School-Based Cyberbullying Prevention Programs' Impact on Cyber-Bystander Behavior. School Psychology Review. 52. 1-15. 10.1080/2372966X.2021.1913037.

Torun, G., Akgenç, F., & Can Öz, Y. (2026). The mediating effect of cyber victimization and cyberbullying on the relationship between social media addiction and emotional and psychological well-being in adolescents. *BMC psychology*, *14*(1), 355. https://doi.org/10.1186/s40359-026-04148-7

Tozzo, P., Cuman, O., Moratto, E., & Caenazzo, L. (2022). Family and Educational Strategies for Cyberbullying Prevention: A Systematic Review. International journal of environmental research and public health, 19(16), 10452. https://doi.org/10.3390/ijerph191610452

van de Groep S, van de Groep IH, Crone E. (2023). Online Prosocial Behaviors in Adolescence and Young Adulthood: Differential Age and Gender patterns for Online Emotional Support and Online Activism. PsyArXiv. DOI: 10.31234/osf.io/2qge7.

Vizcaíno-Cuenca, Rocío & Carretero-Dios, Hugo & Romero-Sánchez, Mónica. (2025). “It’s not violence, it’s an exaggerated complaint”: The Role of (Cyber)Rape Culture and Objectification Theory in the Understanding the Emotional Impact in Women That Have Experienced Cyber-Sexual Violence. 10.31234/osf.io/8jwv9_v1.

Vo, De & Nguyen, Pham Ngoc Thien & Huynh, Viet & Nguyen, Giang. (2026). Cyberbullying among high school students: digital literacy as a protective factor?. Social Psychology of Education. 29. 10.1007/s11218-026-10174-5.

Waite. E, Guest. E & Slater. A. (2025). To Scroll or Not to Scroll? Exploring the Social Media Experiences of Young People with Visible Differences Using Photo-Elicitation Interviews. 10.2139/ssrn.5358826.

Wang, L., & Jiang, S. (2023). Effectiveness of Parent-Related Interventions on Cyberbullying Among Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma, violence & abuse*, *24*(5), 3678–3696. https://doi.org/10.1177/15248380221137065

Wang, T., Jiang, L., & Yang, C. (2026). The association between perceived discrimination and Chinese adolescent loneliness: the roles of school bullying, suicide self-injury ideation, and teacher-student relationship. *BMC public health*, *26*(1), 1090. https://doi.org/10.1186/s12889-025-26121-6

Wang. Y, Hu. H, Lin. Y, Liu. Q. (2026) Why violence evolves? Longitudinal contributions of perceived interparental conflict to adolescent cyberbullying perpetration: The mediating role of psychological entitlement. Journal of Applied Developmental Psychology. 104, 101949. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2026.101949.

Yang, D., Peng, P., Tao, L., & Zhang, J. (2026). The relationship between adolescent bullying victimization, self-control and cyberbullying: a cross-lagged panel model. BMC psychology, 14(1), 277. https://doi.org/10.1186/s40359-026-04062-y

Yang, X., & Yang, Y. (2026). Adolescent Polysubstance Use: The Intersection of Social Media Use Frequency and Cyberbullying. *Substance use & misuse*, 1–8. Advance online publication. https://doi.org/10.1080/10826084.2026.2613717

Yazıcı-Kabadayı, S., Mercan, O. & Öztemel, K. (2025) Cyberbullying roles and psychosocial dynamics: a latent profile analysis of loneliness, resilience, and self-regulation in adolescents. BMC Public Health 25, 1480. https://doi.org/10.1186/s12889-025-22745-w

Zhang, L.; Zhang, B.; Shang, J. (2026) A systematic review and meta-analysis of educational games for the intervention of school bullying. ActaPsychol. 266,106963. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2026.106963.

Zhang, Xintong & Li, Xiang. (2026). The Hidden Cost of Digital Aggression: How Engaging in Cyberbullying Facilitates Moral Disengagement Among Children Through Changes in Normative Beliefs About Aggression. Computers in Human Behavior. 182. 109022. 10.1016/j.chb.2026.109022.

Zhang. W, Huang. S, Lam. L, Evans. R & Zhu. C (2022) Cyberbullying definitions and measurements in children and adolescents: Summarizing 20 years of global efforts. Front. Public Health 10:1000504. doi: 10.3389/fpubh.2022.1000504.

Zhu. H, Ou. Y & Zhu. Z (2022) Aggressive humor style and cyberbullying perpetration: Normative tolerance and moral disengagement perspective. Front. Psychol. 13:1095318. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1095318

Ziegel, L., Sjöland, C. F., Zuo, X., Fine, S. L., & Ekström, A. M. (2025). Adolescent Mental Health and Digital Communication: Perspectives From 11 Countries. *The Journal of adolescent health : official publication of the Society for Adolescent Medicine*, *77*(3), 405–412. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2024.02.037.